

CHILDREN OF WARTIME

Teemu Heikkinen
Irina Raski
Tapio Mömmö
Juha-Pekka Natunen

Teemu Heikkinen: art director, käsikirjoitus
Irina Raski: kuvitus, hahmosuunnittelu
Tapio Mömmö: kuvitus, väri- ja taustasuunnittelu
Juha-Pekka Natunen: alkuperäisidea ja toimitus

Tämän sarjakuvan on rahoittanut
Euroopan unionin "Kansalaisten Eurooppa" ohjelma

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Rautjärvi rajalla -
Sillä Simpele

LUT
Lappeenranta
University of Technology

ISBN 978-951-97485-1-1 (PDF)

Copyright: Rautjärven kunta, vapaasti jaettava

Rautjärvi Municipality
Simpeleentie 12
56800 Simpele, Finland
Phone: +358 40 581 8040

Lappeenranta University of Technology
Skinnarilankatu 34
53850 Lappeenranta, Finland
Phone: +358 029 4462111

Department of Estonia and Comparative Folklore
Institute for Cultural Research and Fine Arts
University of Tartu
Ülikooli 16
Tartu 51003, Estonia
Phone: +372 737 5304

Sisällysluettelo

Esipuhe.....	4
Töissä sodan keskellä.....	5
Uhka.....	11
Vainoajat.....	18
Piileviä vaaroja.....	25
Vieraita omassa maassa.....	32
Sodan kasvot.....	37
Kotiin paluu.....	42
Vankeja joukossamme.....	48
Lähtö.....	52

Esipuhe

Tämä opetuskäyttöön tehty sarjakuva on toteutettu Rautjärven kunnan (Suomi), Lappeenrannan teknillisen yliopiston (Suomi) ja Tarton yliopiston (Viro) välisenä yhteistyönä vuosien 2015 ja 2016 aikana. Alkuperäisidea sotahistoriaa käsittelevästä oppimateriaalista syntyi Rautjärvellä vuonna 2014, kun alueella alettiin järjestää sotahistoriallisia draamakierroksia matkailijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille. Näiden kierroksien aikana huomasimme, että mukana olleet nuoret kiinnostuivat erityisen paljon toiseen maailmansotaan liittyvistä asioista. Teimme aiheesta kyselyn nuorille ja saimme selville, että kokemisen kautta oppiminen oli heille vaikuttava ja mielenkiintoinen tapa oppia uutta. Tämän huomion seurauksena päätimme lähteä kehittämään uudenlaista kokemuksellisuuteen perustuvaa oppimateriaalia ja teemaksi valitsimme Toisen maailmansodan ja näkökulmaksi lapset ja nuoret.

Meille oli erityisen tärkeää, että oppimateriaali olisi historiallisesti paikkansapitävää ja siinä olisi toisen maailmansodan lapsina ja nuorina kokeneiden näkemyksiä aiheeseen. Tätä tarkoitusta varten haimme kumppaneiksi yllä mainitut yliopistot, jotka toteuttivat haastattelututkimuksen Suomessa ja Virossa. Kohderyhmänä olivat henkilöt, jotka olivat toisen maailmansodan alkaessa 6–18-vuotiaita. Tutkimuksen aineistosta ja lasten ja nuorten sotakokemuksista rakennettiin perustaa oppimateriaalille.

Viimeisenä vaiheena oli kehittää kolme kokemukselliseen oppimiseen perustuvaa työvälinettä: sarjakuva, roolipeli ja draamakierros. Sarjakuva sisältää haastateltujen ihmisten näkemyksiä, kokemuksia ja tarinoita sodasta, jotka on liitetty historiallisesti paikkansapitävään tietoon. Sarjakuvan tavoitteena on kertoa tarinoita sodasta lasten ja nuorten näkökulmasta katsottuna. Meille oli myös erityisen tärkeää tuoda sodan inhimillinen puoli esille. Roolipeli on kouluympäristöön suunniteltu kokonaisuus, jossa lapset ja nuoret voivat hahmottaa toista maailmansotaa kokemuksellisuuden kautta. Kolmantena työvälineenä ovat draamakierrokset, joissa kokemuksellinen oppiminen huipentuu mielenkiintoisiin näyteltyihin ja käsikirjoitettuihin tarinoihin. Kierroksien aikana nuoret voivat itse osallistua ja kokea historiallisia hetkiä autenttisessa ympäristössä.

Sarjakuva ja roolipeli käännetään useille kielille ja niitä jaetaan ilmaiseksi kaikille haluaville. Meidän tavoitteenamme on tarjota uudenlainen vaihtoehto opetukseen sekä tapa tehdä vastaavaa sisältöä myös jatkossa. Kaikki opetusvälineet on tehty niin, että ne kertovat sotahistoriasta mahdollisimman puolueettomasti ja tavalla, jolla lapsi ja nuori kykenee sen ymmärtämään.

Elämysellisiä hetkiä materiaalin parissa!

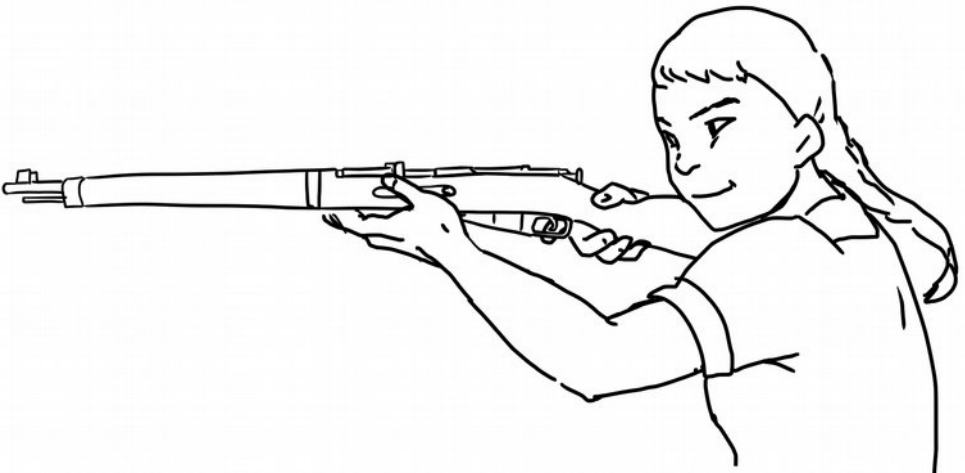
Juha-Pekka Natunen

Rautjärven kunta

Projektijohtaja

”Töissä sodan keskellä”

Sota-aika vaati kaikkien työpanosta. Ei ollut tavatonta, että pienet lapsetkin saivat tehtäviä, joita nyt pidettäisiin vaarallisina tai muuten sopimattomina. Uteliaisuus ja kiinnostus ohjasivat aikuisten maailmaan. Tavallisten töiden lisäksi sota-aikana hyödynnettiin tarkoin kaikki käyttökelpoinen kuten paperi, romumetalli, kumi ja luonnontuotteet. Näidenkin keruu oli usein lasten tehtävä.

Meidän lähimetsässä oli asevarikko jossa vietin paljon aikaa. Sinne oli kerätty sotasaaliina aseita ja vaatetta. Olin vasta kuuden tai seitsämän vanha, mutta auttelin jo silloin varusteiden huoltamisessa ja järjestelyssä.

Serkkutyttö hääräsi siellä myös ja laski leikkiä sotilaiden kanssa.

Sotilaat olivat neuvoneet minulle miten aseita huolletaan. Minä sain purkaa ja puhdistaa kiväärien lukot.

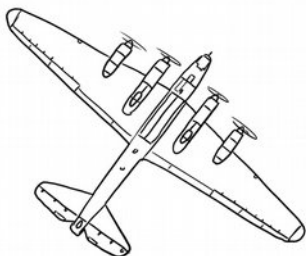
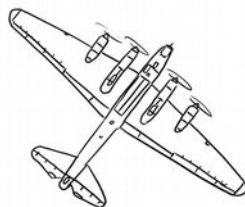
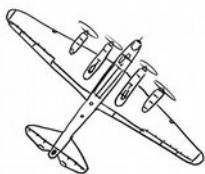

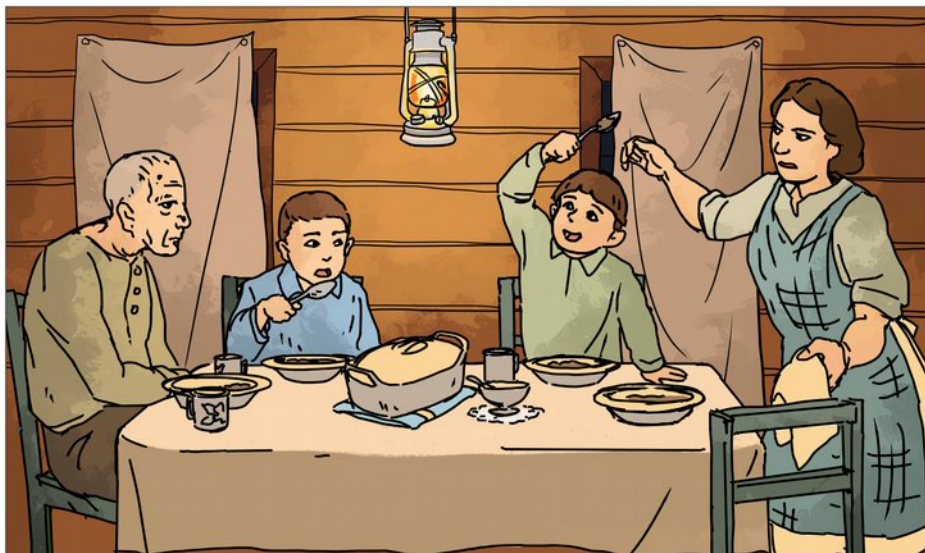

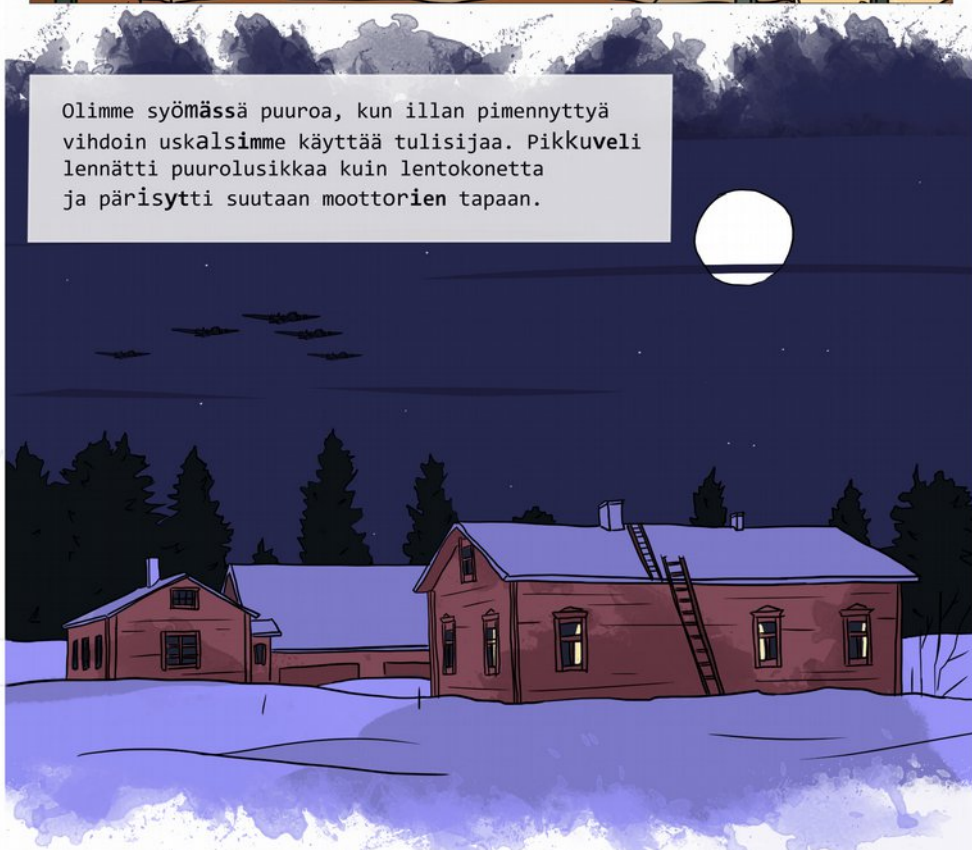
”Uhka”

Elämä sodan varjossa aiheutti jatkuvaa uhkaa. Siviiliväestölle pommituksiin varautumisista tuli arkipäivää ja siihen kehittyi rutiineja, kuten valolähteiden pimentäminen ja suojanaamiointi. Viholliskoneiden äänet opittiin erottamaan ja toimittiin nopeasti. Lasten mieliin syöpyivät pommitusuhan jännitys erityisesti öisin ja muistot piiloutumisista lumeen tai puiden alle.

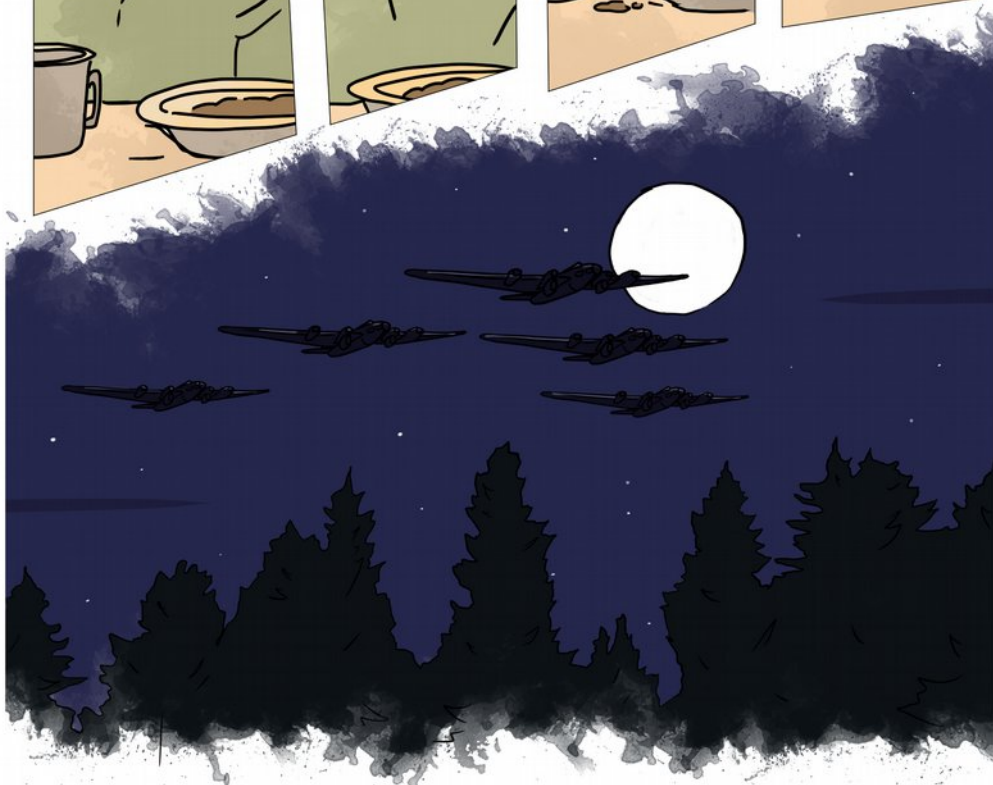

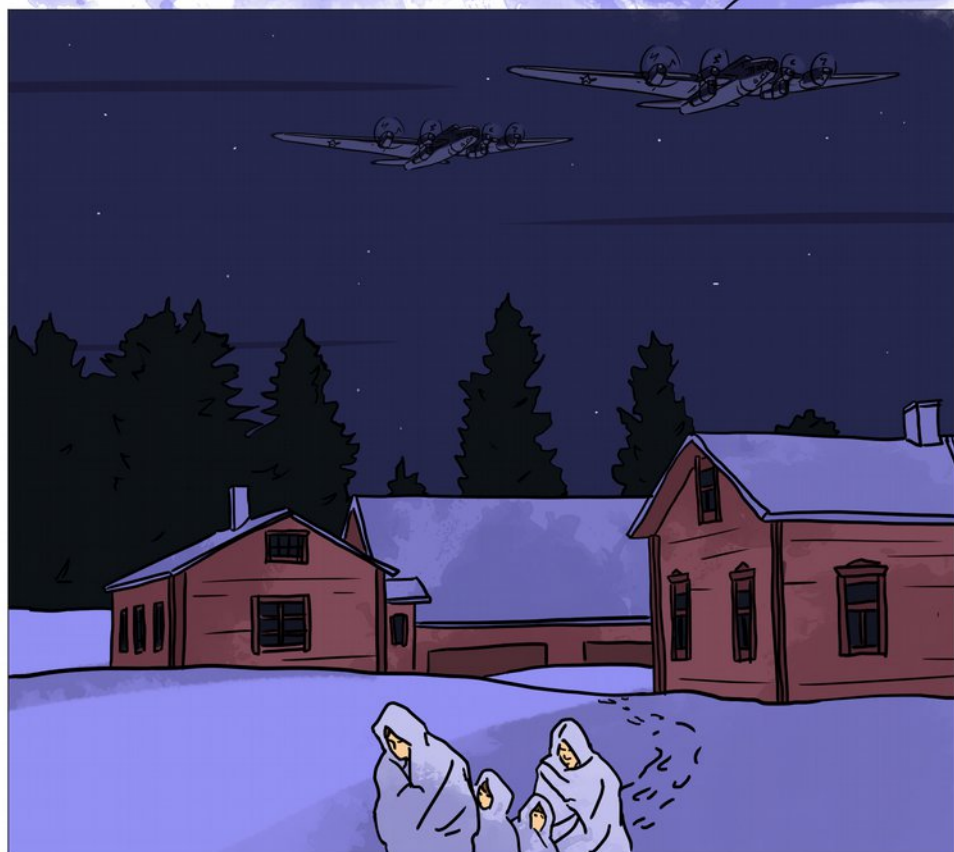
Olimme syömässä puuroa, kun illan pimennyttyä vihdoin uskalsimme käyttää tulisijaa. Pikkuveli lennätti puurolusikkaa kuin lentokonetta ja pärisytti suutaan moottorien tapaan.

Puuro putosi pikkuveljen lusikasta äkisti, kun **päristyksen** rinnalla kuulinme lentokoneiden moottorien äänen kaukaisuudesta!

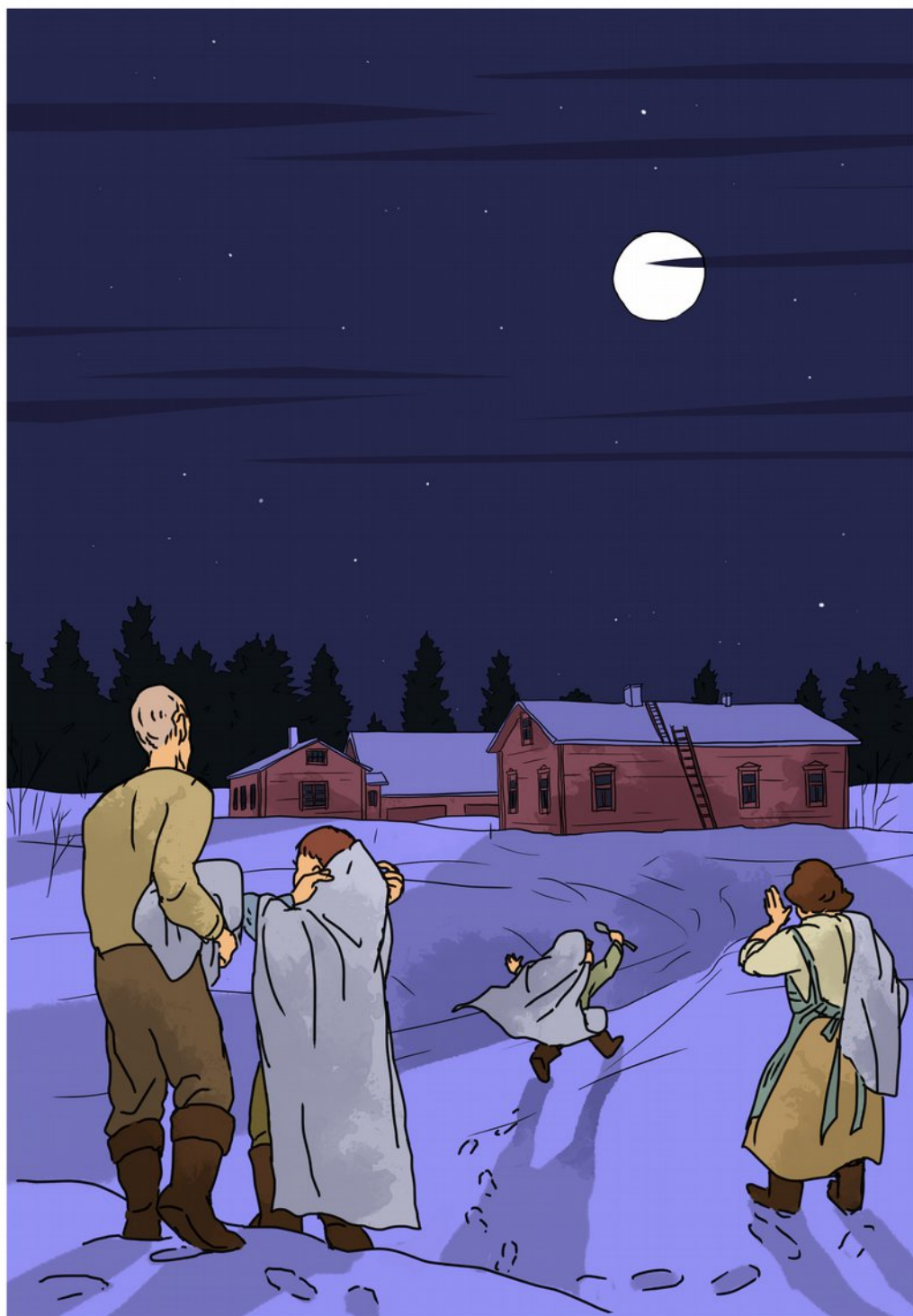

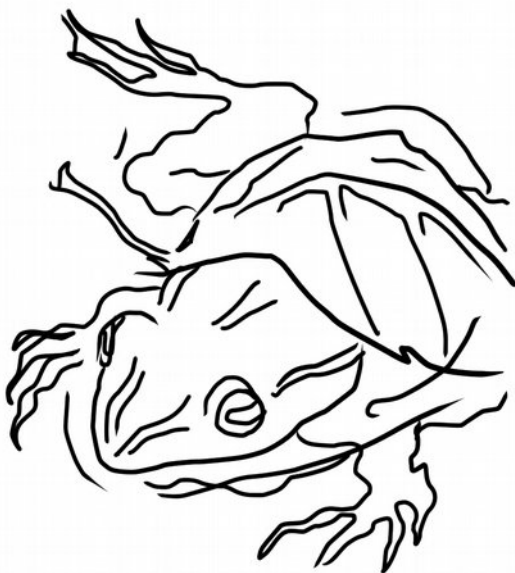

Lakanoihin naamioituneina ehdimme juuri ja juuri piiloon
kinosten sekaan. Pommikoneet jylsivät ylitsemme
ja katosivat kauas horisonttiin.

”Vainoajat”

Aikuisten varoittelut, vanhat vainolaistarinat ja huhut kietoutuivat usein lapsen mielessä sekavaksi vyyhdeksi. Toisen maailmasodan vainoajat Suomessa, sabotöörit ja vakoilevat neuvostodesantit, olivat rajaseudulla outoja ymmärtää, koska näitä ei juuri nähty itse teossa. Pahojen urkkijoiden luultiin piilevän milloin missäkin ja nämä pyrittiin paljastamaan heti tuoreeltaan tavattaessa.

Saunoimme sinä iltana isosiskon, tätien ja mummin kanssa. Sauna oli hyvän matkan päässä metsän reunassa pihatien varrella. Kuuntelin uteliaana, kun tädit ja sisko keskustelivat *desanteista*.

DESANTTIHAN
SAATTAA PIILESKELLÄ
MISSÄ TAHANSA, EIKÖS?

NIIN, EIKÄ
KOSKAAN VOI TIETÄÄ
MILTÄ NE NÄYTTÄÄ

PITÄÄ OLLA
VAROVAINEN
KUN LIIKKUU
YKSIN

Desantti saattaa näyttää
miltä tahansa...

Ne voivat piilotella
missä vain...

Desantit ovat vaarallisia!

Olimme
palaamassa
saunalta...

TULE
MENNÄÄN TAKAISIN
UNOHDIN VAATTEENI
SAUNALLE

OLEPPAS REIPAS
TYTTÖ JA KIPITÄ
HAKEMAAN NE

Pitää olla varovainen kun
liikkuu yksin...

Desantti
voi piileskellä
missä tahansa...

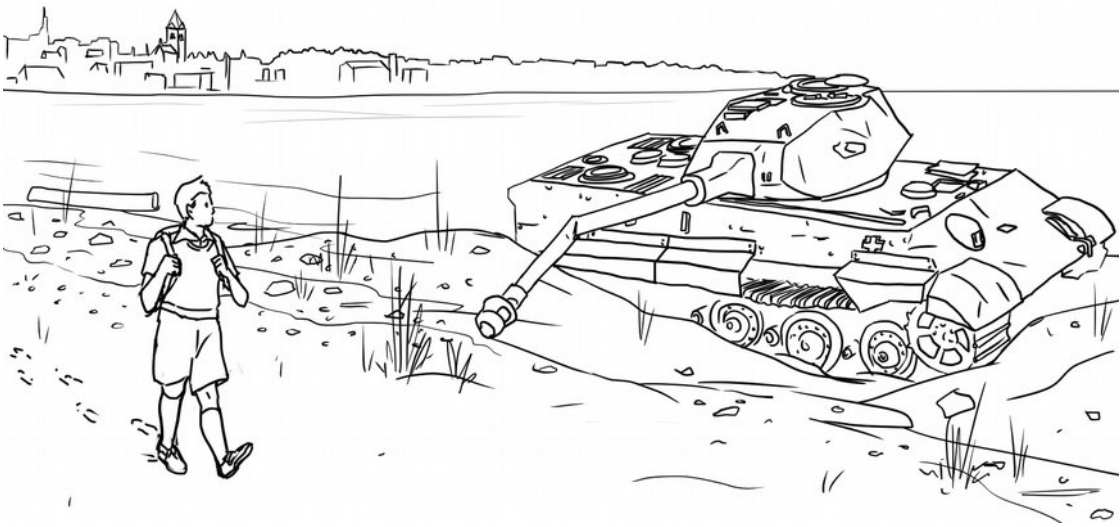
Kurkistimme saunan ovesta...
Vapisin jännityksestä, mutta
kaikki muut vaikuttivat lähinnä
tyrmistyneiltä tai huvittuneilta.

Desantti osoittautui onneksemme
aivan tavalliseksi rupikonnaksi.
En kylläkään käsitä, miten tädit
saattoivat tietää sen niin varmasti?
Minulle ei selvinnyt miten saattaisin
tunnistaa desantin, jos sellainen
sattuisi tulemaan vastaan...

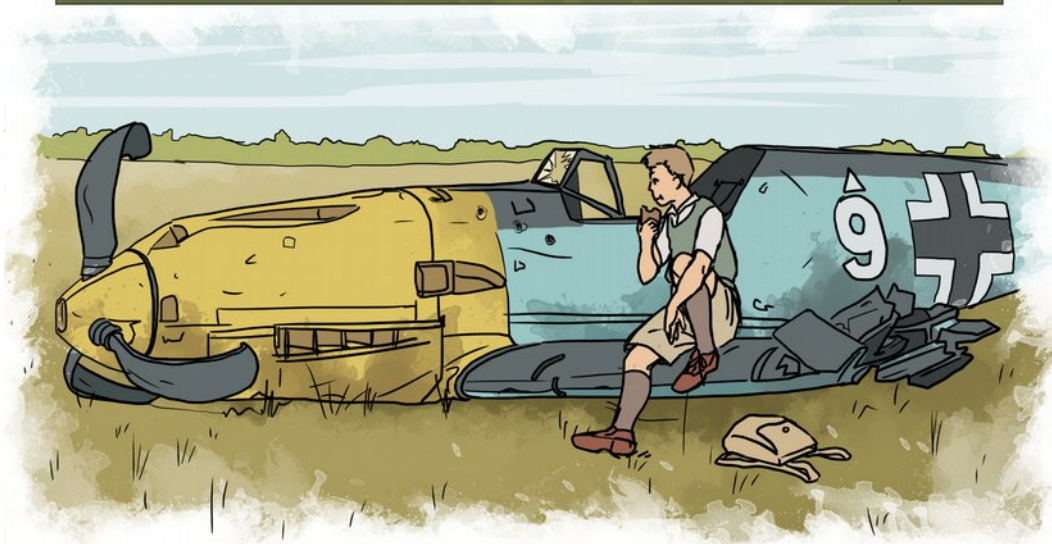
”Piileviä vaaroja”

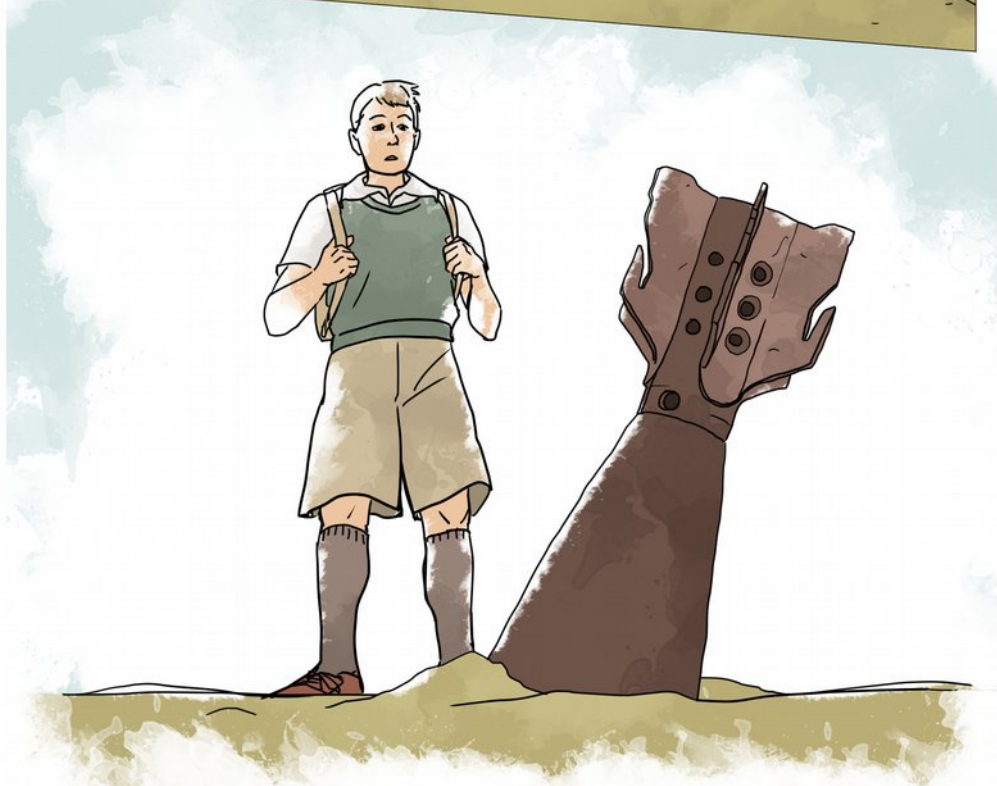
Sodan jälkiä jäi kaikkialle asutuskeskuksiin ja maaseudulle, maastoon, metsiin ja rannoille. Etenkin kesäaikaan lapset ja koululaiset kulkivat melko vapaasti ja pyrkivät tutkimaan ympäristöään. Taistelujen tauottuakin entinen sotakenttä kätki vaaroja: räjähteitä, aseita ja miinoja. Sotalöytöjä keräiltiin usein ajattelematta ja leikit muuttuivat vaarallisiksi. Joskus ne päättyivät onnettomasti.

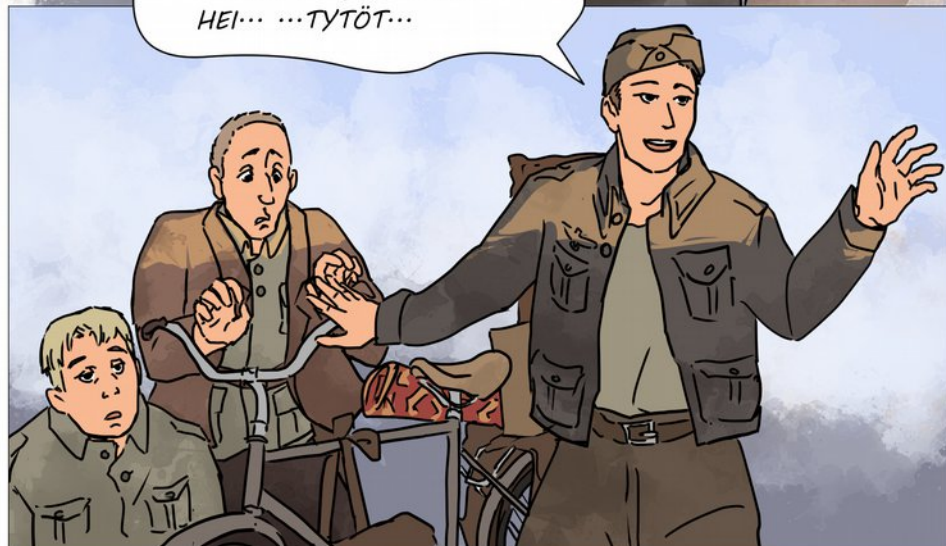
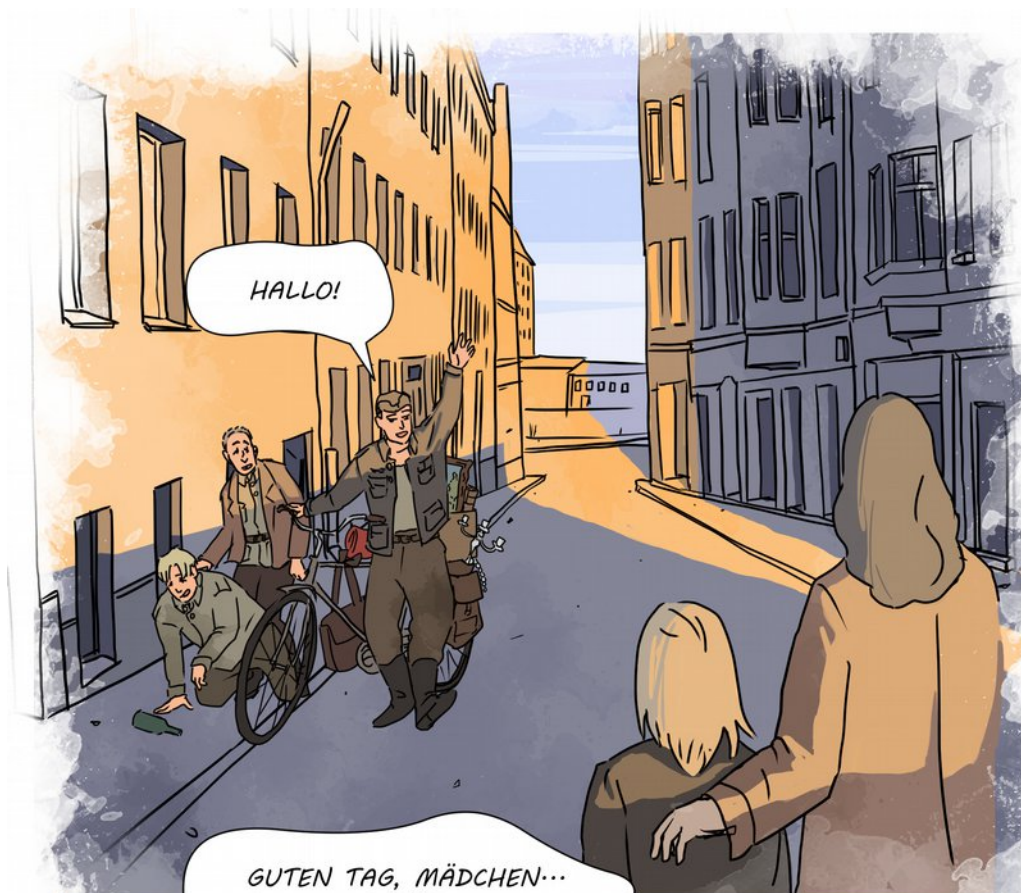

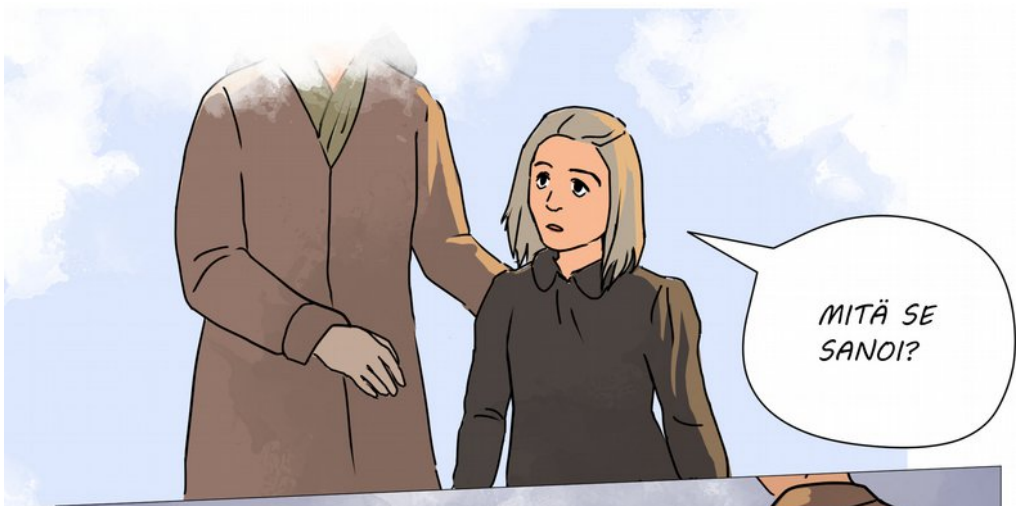

”Vieraita omassa maassa”

Tilanne, jossa maa miehitetään, tarkoittaa vihollisotilaitten sijoittamista kansan keskuuteen. Esimerkiksi Viro sai kokea miehityksen peräti kolme kertaa toisen maailmansodan aikana ja joutui pitkäksi aikaa Neuvostoliiton osaksi. Kohtaamiset paikallisväestön ja miehittäjien välillä eivät olleet silti aina vihamielisiä.

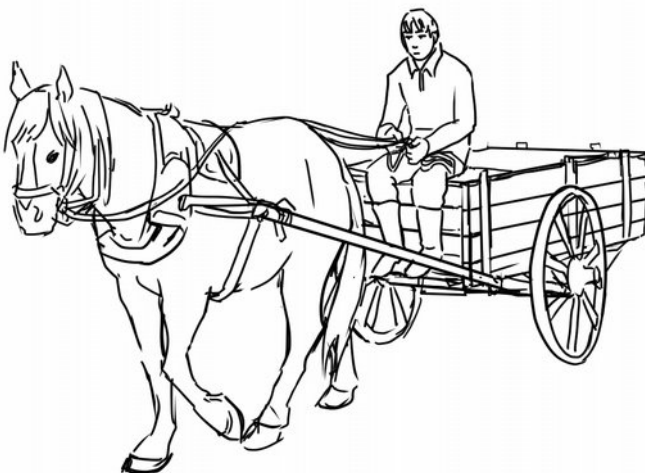

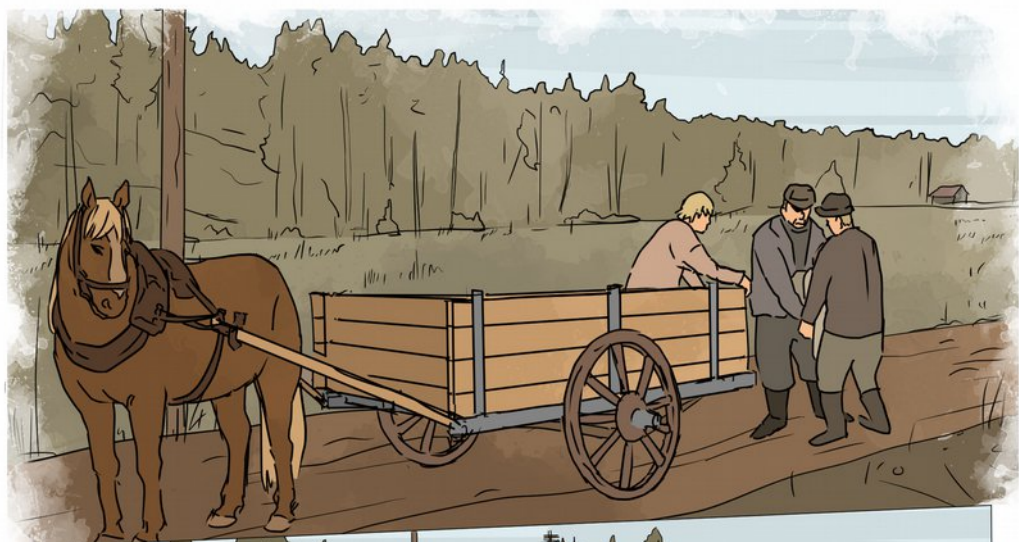

”Sodan kasvot”

Sodan julmuuksia ei monikaan voinut välttää näkemästä, vaikka taistelut eivät olisi osuneet lähelle. Kaatuneita koottiin toisinaan aivan lasten silmien alla ja joskus nuoruusikään ehtineet olivat itsekin mukana tässä työssä. Kuolema ei ollut sota-aikana etäällä vaan arkinen asia.

”Kotiinpaluu”

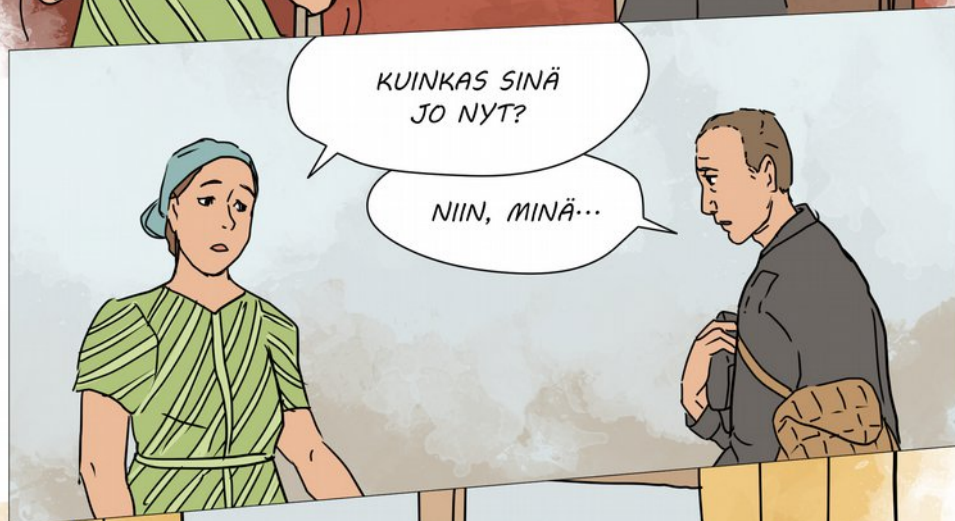
Isät ja muut miespuoliset lähisukulaiset olivat sodassa vuosia eikä tämä voinut olla jättämättä jälkiä perheisiin. Joillekin lapsille asiantila, jossa isä oli kaukana poissa, oli jo tavallinen ja suhde tähän saattoi jäädä etäiseksi. Isien paluu sodasta oli siksi etenkin aluksi hämmäntävä kokemus lapselle. Se jäi mieleen loppuiäksi ja muistettiin usein vielä vanhalla iälläkin.

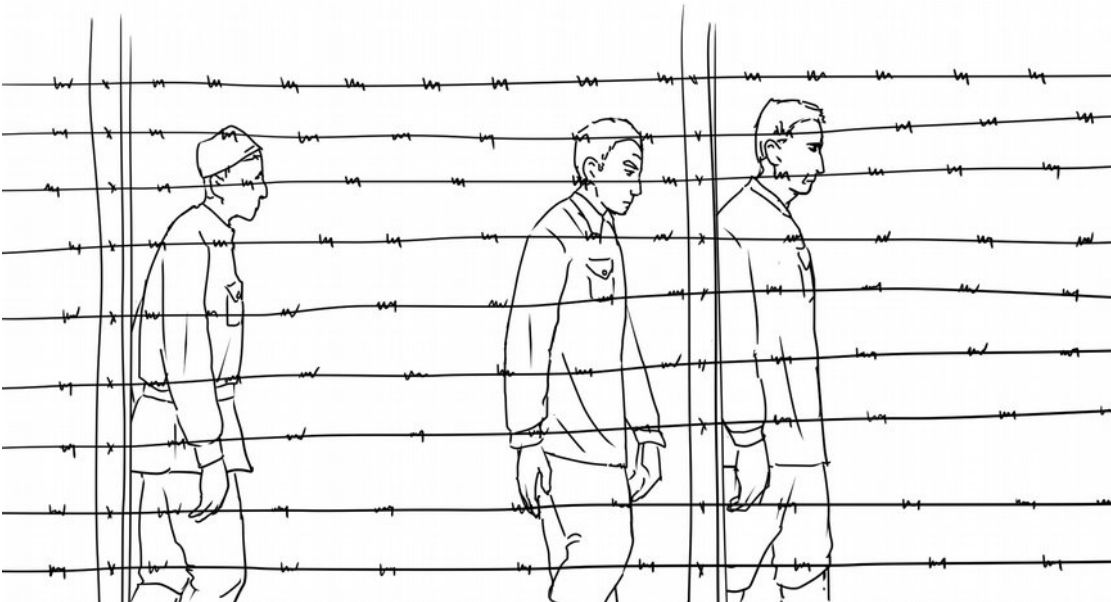

”Vankeja joukossamme”

Yksi sodan seurauksista oli sotavankien läsnäolo kylissä. Vankeja, sotilaita ja siviilejä, majoitettiin tavallisissa taloissa ja maatiloilla työvoimana, mutta myös vankileireillä. Monesti talojen lapset auttoivat vankien hoidossa, ruokailuissa ja joskus jopa vartioinnissa. Poikkeusoloista ja asetelmasta huolimatta ystävällisiäkin suhteita ja ymmärrystä syntyi. Sodan keskelläkin ihmiset ovat ihmisiä.

Ilja tuli käymään meillä
aina silloin tällöin.

Hän ahkeroi
päivät pelloilla...

...ja välipalalla hän
opetti minulle venäjää.

MOLOKO

MO...LOKO?

Iltaisin Ilja vietiin pois...

Vein
hänelle
aina
silloin
tällöin
marjoja.

Ilja palasi taas seuraavana päivänä töihin
ja hän opetti minulle lisää uusia sanoja.

”Lähtö”

Vaikeimpia muutoksia monelle oli kodin jättäminen sodan tieltä. Näille evakuoitaville annettiin Suomessa valtion järjestämä uusi asuinpaikka, joka saattoi olla hyvin kaukana kotoa. Paljosta jouduttiin luopumaan uutta elämää etsiessä. Evakkomuistoja on tallennettu runsaasti etenkin Karjalasta lähteneiltä. Virossa valloittajat puolestaan karkottivat ihmisiä aina Siperiaan saakka.

VIHOLLINEN LÄHESTYY!
TEIDÄN ON LÄHDETTÄVÄ
MUKAAN KIIREESTI!

